

Firengî Mahal ulemâsı aynı zamanda yazdıkları eserlerle çok meşhur olmuşlardır. Meselâ Abdülhay el-Leknevî'nin kitapları ve fetvaları (bk. MECMÛA-i FETÂVÂ) bugün dahi Güney Asya müslümanları için vazgeçilmez birer kaynaktır. Yine Firengî Mahal'in en önemli temsilcilerinden olan Mevlânâ Abdülbârî (Kıyâ-müddin Muhammed), aktif siyasî hayatının yanı sıra yazdığı irili ufaklı 111 eserle dikkat çekmektedir. Abdülbârî ayrıca Firengî Mahal'in kurumlaşmasını da gerçekleştiren kişidir. 1905'te tesis ettiği Medrese Âliye Nizâmiye (Medresetü'n-Nizâmiyye) ile Firengî Mahal eğitimi bir sisteme oturtmuş ve bu medrese 1960'lara kadar faaliyet göstermiştir. Firengî Mahalliler Hindistan müslümanlarının siyasî mücadelelerinde de ön saflarda yer almışlardır. Bu arada XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı davasının savunuculuğunu üstlenmişler ve bütün Güney Asya'daki geniş bağlantılarının yardımıyla özellikle Hindistan Hilâfet Hareketi sırasında çok aktif rol oynamışlardır. Esasen Firengî Mahalliler, siyasî faaliyetleri ve kimlikleri itibariyle Hindistan'daki dinî tedarikat ekolleri içerisinde en fazla dikkat çekenler arasında yer almışlardır.

XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hem Pakistan'ın kuruluşuyla ilmi kadronun bir kısmının Hindistan'dan ayrılması, hem de dinî eğitim anlayışının değişmesi Dârü'lulûm-i Firengî Mahal üzerinde etkisini hissettirmiş ve müessesese eski önem ve canlılığını kaybetmiştir. Bununla birlikte Hindistan'ın özellikle son iki asırlık ilim, kültür ve siyaset tarihinde oynadığı rol her zaman için önemini koruyacaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Şiblî Nu'mânî, *Maḳālât, A'zamgarh* 1955, s. 91-123; P. Hardy, *The Muslims of British India*, Cambridge 1972, s. 114, 173; Mujeeb Ashraf, *Muslim Attitudes towards British Rule and Western Culture in India*, Delhi 1982, s. 249, 251; B. D. Metcalf, *Islamic Revival in British India: Deoband, 1860-1900*, Princeton 1982, s. 29-35; G. Minault, *The Khilafat Movement*, New York 1982, s. 32-38; M. Mujeeb, *The Indian Muslims*, New Delhi 1985, s. 407-408; Azmi Özcan, *Pan-Islamizm: Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877-1914)*, İstanbul 1992, s. 196-198, 224-227; a.m.f., "Dârü'lulûm", *DİA*, VIII, 553; A. S. Bazmee Ansari, "Dâr al-'ulûm", *EI²* (İng.), II, 132; a.m.f., "Dârü'lulûm", *İDMİ*, IX, 132; F. C. R. Robinson, "Farangî Maḳall", *EI² Suppl.* (İng.), s. 292-294.

AZMİ ÖZCAN

FİRENKÇİN

(فرنگچین)

Türk müsikisi usullerinden.

On iki zamanlı bir küçük usul olup iki tane üç zaman ile üç tane iki zamanın, yani iki semâi ve üç nîm-sofyan usulünün birleşmesinden meydana gelmiştir. 12/8'lik birinci ve 12/4'lük ikinci mertebeleri kullanılmıştır. Bunlardan ikinci mertebesi nisbeten ağır olduğu için usulün son nîm-sofyanı vevlelendirilerek vurulabilir. Şematik gösterilişi yukarıdadır.

Bu usulün meydana getirilişi hususunda Rauf Yektâ Bey Zekâi Dede'den naklen şu bilgileri vermektedir: "Fransa Kralı I. François, 1543 yılında Kanûnî Sultan Süleyman'a devrin usta müsikîşinaslarından müteşekkil bir orkestra göndermiştir. Bu orkestranın sarayda verdiği konserler esnasında eserlerden birinin usulü padişah tarafından çok beğenilmiş ve Türk müsikîşinaslarının da bu ritimde eser bestelemesi istenmiştir. İsmi bilinmeyen bir müsikîşinas da frenkçin adıyla düzenlediği bu usulde eserler bestelemiştir." Ancak Mehmet Suphi Ezgi, firenkçin ve firengî fer' usullerinin Fâtiḥ Sultan Mehmed'den sonra icat edilmiş olabileceğini ifade etmektedir.

Çok az kullanılan firenkçin usulüyle daha çok peşrev ve bestelerle bazı Mevlî âyinlerinin üçüncü selâmları ölçülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Kantemiroğlu, *İlmü'l-müsikî*, I, 167; Ezgi, *Türk Musikisi*, II, 48-49; V, 283; Özkan, *TMNU*, s. 626-627; Rauf Yekta, *Türk Musikisi*, s. 116-117; Arel, *Türk Musikisi*, s. 109-111; Sadettin Heper, "Türk Musikisinde Usuller", *MM*, sy. 345 (1978), s. 12.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

FİRİŞTE

(فرشته)

Muhammed Kâsım Hindûşâh
b. Gulâm Alî el-Esterâbâdî
(ö. 1033/1623 [?])

**Gülşen-i İbrâhîmî adlı
Farsça eseriyle meşhur olan tarihçi.**

960'ta (1553) doğduğu tahmin edilmektedir. Esterâbâd'dan Hindistan'a göç edip Ahmednagar'a yerleşen bir ailenin çocuğudur. Garîbân veya Garîbzâde lakabıyla da anılır. Eserlerinde ailesi ve kendisi hakkında fazla bilgi vermeyen Firişte'nin babası Gulâm Ali Hindûşâh el-Esterâbâdî âlim bir kişiydi. Firişte Hindistan'da Şeyh Muhammed el-Misrî ve Ahmed b. Nasrullah es-Sindî gibi meşhur âlimlerden ders okudu.

Genç yaşta Ahmednagar hâkimi Murtaza Nizamşah'ın (1565-1588) hizmetine giren Firişte onun saray muhafızları arasında yer aldı. Başvezir Mirza Han, Bîcâpûr saltanat nâibi Dilâver Han ile birlikte Murtaza Nizamşah'ı tahttan indirmeye kalkıştığı zaman durumun ciddiye netini anlayan Firişte, Murtaza Nizamşah'a saraydan uzaklaşmasını tavsiye etmiş ve hükümdar onu dinlemedi ve muhalifleri tarafından öldürüldü. Firişte ise eski arkadaşı olan Murtaza Nizamşah'ın oğlu Mirân Hüseyin sayesinde hayatını kurtarabildi. Ancak onun da kısa bir müddet sonra öldürülmesi üzerine buradan ayrılarak Bîcâpûr'a gitti (1589) ve Bîcâpûr hâkimi II. İbrâhîm Âdilşah'ın hizmetine girdi. Cihangir'in saltanatının başlarında II. İbrâhîm Âdilşah'ın elçisi olarak Lahor'a giden Firişte'nin bundan sonraki hayatı hakkında bilgi yoktur. Eserinde, Bahadır Han Fârûkî'nin 1033 (1623) yılında ölümüyle ilgili olarak geçen bir kayıt eğer daha sonra ilâve edilmişse onun bu tarihte hayatta olduğunu gösterir.